

VELI SAVASH YELOK¹,
Filologiya fanlari doktori

“ALANGA” JURNALINING O‘ZBEK–LOTIN ALIFBOSIGA O‘TISH DAVRIDAGI O‘RNI

“ELENGE” DERGISI VE ÖZBEK LATİN ALFABESİNE GEÇİŞ SÜRECİNDEKİ YERİ

Özet: *Türkistan’ın genelinde olduğu gibi Özbekler arasında da yeni düşünce ve gayelerin şekillenmesinde, yayılmasında ve toplumsal uyanış hareketinin vücuda gelmesinde matbuat önemli rol üstlenmiştir. Cedit düşüncesinin ve ceditçi gayelerin savunucusu ve temsilcileri, 1905 yılından başlayarak yayımlanan “El-İslah”, “Yaş Şark”, “İzharü’l-Hak”, “Kengeş”, “Maarif”, “Maarif-Medeniyet”, “Meşrep”, “Muştum”, “Ayine”, “Ang”, “Sadak”, “Tang”, “Özgerişçi Yaşlar”, “Uçkun”, “Çayan”, “Şark Çeçegi”, “Hürriyet” vb. gazete ve dergilerde, yazılarıyla kendilerini göstermeye başlarlar.*

Dönemin aydınları, bu gazete ve dergilerdeki yazılarında eğitim ve öğretim, din, millet ve vatan konularında dile getirdikleri fikirleriyle toplumsal uyanışa, millî benliğini tanıma ve anlamaya, azatlık hareketinin güçlenmesine, cedit düşüncesinin ve hareketinin belirli bir mahiyete ulaşmasına hizmet ederler.

Türkistan coğrafyasında Ekim 1917 Devrimi sonrasında yeni devletin tesisi gerçekleşir. Sovyetler Birliği’nin kuruluşu sonrasında, ülkenin genelinde yeni sistemin esas aldığı gayeler esasında devlet kurumlarında, tesis edilmek istenilen yeni hayat esasında çalışma ve uygulamalar başlar. Sovyet hükûmeti, ülke genelinde okuma yazma seviyesinin yükseltilmesi, kadınların toplumsal ve ekonomik hayatın bütün aşamalarına dâhil edilmesi, yeni alfabeye geçiş gibi konularda çalışmalara başlar. Bunlarla ilgili yapacaklarının halk nezdinde karşılık bulması amacıyla süreli yayınlara ayrı bir önem verir. Ekim Devrimi sonrasındaki süreçte El-İslah, El-İzah, İnkılap, Yengi Yol, Yer Yüzi, Elenge, Maarif ve Okıtguvçı gibi dergiler, bu amaçların halka yayılması amacıyla neşredilen dergilerdir.

Bunlar arasında “Elenge” dergisi, Özbek Latin alfabesine geçiş sürecine hizmet eder. Alfabe konusundaki yazıların yanı sıra bu dergide eğitim ve öğretim, din, millet ve sovyet vatani, dil ve edebiyat konularını ele alan yazılar da yayımlanmıştır.

Bu bildiride Özbek lehçesinin yazı dili hâline getirilme süreci, “Özbek Latin Alfabesi”ne geçişte yapılanlar ve 1928-1930 yılları arasında neşredilen Elenge dergisi hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar kelimeler: *Özbek Latin Alfabesi, sovyet dönemi matbuatı, Elenge dergisi, alfabe değişikliği.*

Summary: *As in Turkestan in general, the press played an important role in shaping and spreading new ideas and goals among Uzbeks and in the social awakening movement. The defen-*

¹ Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, velisavasyelok@gmail.com.

ders and representatives of Jadid thought and Jadidist goals began to manifest themselves with their writings in newspapers and magazines such as “El- Islah”, “Yaş Şark”, “Izharü'l- Hak”, “Kengeş”, “Maarif”, “Maarif- Medeniyet”, “Meşrep”, “Muştum”, “Ayine”, “Ang”, “Sadak”, “Tang”, “Özgerişçi Yaşlar”, “Uçkun”, “Çayan”, “Şark Çeçegi”, “Hürriyet”, etc. published starting from 1905. In newspapers and magazines, they began to show themselves with their writings.

The intellectuals of the period, with the ideas they expressed in their articles in these newspapers and magazines on education and training, religion, nation and homeland, served for social awakening, recognition and understanding of the national self, the strengthening of the emancipation movement, and the attainment of a certain nature of the Jadid thought and movement.

After the October 1917 Revolution in Turkestan, the new state was established. After the establishment of the Soviet Union, work and practices began in the state institutions on the basis of the goals of the new system throughout the country, on the basis of the new life to be established. The Soviet government starts to work on issues such as raising the literacy level throughout the country, the inclusion of women in all stages of social and economic life, and the transition to the new alphabet. In order for these activities to be recognised by the public, the Soviet government attaches particular importance to periodicals. In the period after the October Revolution, journals such as “El- Islah”, “El- Izah”, “İnkılap”, “Yengi Yol”, “Yer Yüzi”, “Elenge”, “Maarif ve Okıgıuvçı” were published in order to spread these aims to the public.

Among them, the magazine “Elenge” serves the process of transition to the Uzbek Latin alphabet. In addition to articles on the alphabet, articles on education and education, religion, nation and Soviet homeland, language and literature were also published in this magazine.

In this paper, the process of turning the Uzbek dialect into a written language, the transition to the “Uzbek Latin Alphabet” and the “Elenge” magazine published between 1928-1930 will be discussed.

Key words: Uzbek Latin alphabet, Soviet-era press, Journal of Elenge, alphabet change.

Giriş

“Tabii bir vasıta, kendine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık olan” [Ergin, 1962: 1] dille ilgili geleneksel görüş, ona kişilerce müdahale edilemeyeceği ya da müdahale edilmemesi yönündedir. XIX. yüzyılın ikinci yarısından XX. yüzyılın ilk yarısına kadarki dönemde, yeryüzündeki pek çok dil, bu hükmün aksine, ıslah ya da reform adı altında çeşitli müdahalelere maruz kalmıştır. Genel anlamda bakıldığında ıslah veya reform terimleri, mevcut ve geleneksel olanın çeşitli yönlerden güncelleştirilmesi ve yeni ihtiyaçlara uyarlanması anlamlarına gelir dolayısıyla köklü bir değişikliği ifade etmez. Dil alanı çerçevesinde bakıldığında ıslah veya reform kelimeleri, mevcut dil sistemindeki sınırlı değişimi ve yenilikleri içerir. Bunun içindir ki “dil” çerçevesinde ele alınacak ıslah girişimleri; kullanılan yazı sisteminin², imla³/yazım kurallarının⁴ ve kelime hazinesinin ıslahını⁵ hedef alır.

Dile yapılan müdahaleler, onunla ilgili uygulamaların hâle gelmesini ve bunların hızlı şekilde neticeler vermesi için siyasi bir otoritenin denetim ve yönetimini talep eder. Bu açıdan bakıldığında dile yapılan müdahaleler, daima siyasi bir yön taşımıştır. Tabii ki dille siyaset ilişkisi sadece modern çağa mahsus bir durum değildir. Örneğin, Şinasi Tekin’e göre Köktürk ve Uygur

² Yazı sistemindeki harflerin yeniden tanımlanması, mevcut şekillerin yeniden belirlenmesi ve gerekli yeni şekillerin, mevcut yazı sistemi dâhilinde üretilmesi, gereksiz görülenlerin ise yazı sisteminden atılması.

³ Bir dilin konuşma şeklinin yazıda kurallı olarak temsil edilmesi olan imla [yazım] Zeynep Korkmaz’ın ifadesiyle “Bir dilin söz varlığını o dilde yürürlükte olan ses, şekil, köken vb. kurallara uygun olarak yazıya geçirme, dildeki sözleri kurallarına uygun olarak yazmadır.” (Korkmaz 2003).

⁴ Yazı sisteminde yazım kurallarının yeniden tespiti ve standartlaştırılması.

⁵ Yazı dilinin halk diline yakınlaştırılması ve sadeleşmesi.

yazı dilleri, “bir siyasi gücün, bir devletin teşvikiyle, onun himâyesi altında” başlayıp gelişmiştir. Ancak eski dönemlerdeki dilin siyasetle olan ilişkisi daha ziyade “bir alfabe seçimi” (örneğin Arap alfabesi) ya da “bir alfabe icadı”ndan (örneğin Köktürk alfabesi) öteye gitmez [Şinasi Tekin 2001: 130].

Değişen siyasi ve sosyal şartların neticesi olarak 19. yüzyılın ikinci yarısıyla 20. yüzyılın ilk yarısında üzerinde en çok tartışılan konulardan birisi olan dil, bunların tesiriyle köklü değişim ve dönüşümler yaşamış; sonuçta yalnızca diller değil onunla ilgili mevcut düşünce ve kavramlar da değişmiş, bunlar süreç içinde yerini, yeni görüşlere bırakmıştır. Önceleri sadece basit, kendi içine kapalı bir anlaşıma aracı olarak görülen dile, bu dönemdeki yeni görüşler çerçevesinde yeni işlev ve anlamlar yüklenmiş hatta pek çok toplum millî benliğini ve bütünlüğünü dil üzerinden inşa etme yoluna gitmiştir. Bu noktadan bakıldığında dil sadece dünyayı anlama ve anlatmaya yarayan bir araç değil doğrudan doğruya onu anlamlandırmaya ve anlatmaya yarayan araç olarak görülme-ye başlanmıştır. Bu bakış açısıyla dille ilgili zaman içinde meydana gelen, doğal yollardan değişen ve gelişen bir varlık olması düşüncesinin yerini, iradi olarak değiştirilebilen, ihtiyaç çerçevesinde gerekli ve planlı müdahalelerle yeniden yapılandırılabilen bir varlık olduğu düşüncesi almıştır. Öyle ki bu mahiyette bakıldığında önceki devirlerde dil sahasında sınırlı olan siyasi iktidarın işlevi de XIX. ve XX. yüzyıllar arasında artmış hatta siyasetin ve iktidarın önemli ilgi alanlarından biri hâline gelmiştir. Bunun neticesinde bu süreçte pek çok yeni “millî” dil, kendilerini üreten devletlerin resmî dilleri olarak dünya dilleri arasındaki yerlerini almıştır.

Modern millî devletlerin teşekkülü, bunları yöneten siyasi iktidarların ülkenin diline yönelik iradi tutum ve tercihini ortaya çıkarmıştır. Modernleşmeyle birlikte millîleşmenin aracı görülen dil, modern millî devletlerindeki siyasi iradenin temel uğraş alanlarından birine dönüşmüştür. Kaldı ki siyasi iradenin dille ilgili aldığı kararların hayata geçirilmesi, uygulanması, denetimini ve yaygınlaştırılması bu iradeyi temsil eden siyasi otoritenin desteğini talep etmiştir.

Özbek Latin Alfabesiyle İlgili Çalışmalara Dair.

Dile dair tartışmalarının en kayda değer örnekleri, Türk dilinin konuşulduğu geniş coğrafyada, bu dili konuşan halkların aydınları arasında cereyan etmiştir. Geniş bir coğrafyaya yayılmış hâlde yaşayan ve XX. yüzyıla sadece *iki yazı diliyle*⁶ giren [Ercilasun, 1993: 177] Türk dil ailesi, tarihî şartlar sonucunda lehçelere ayrılmış; bu lehçelere mahsus özelliklerin özgün dil hususiyetleri olarak işlenmesi neticesinde bunlardan onlarcası millî ve resmî dil statüsü kazanmıştır. Söz konusu dönemde dünya dil ailesinin bu yeni üyelerinin kendi yeni yazı sistemleri oluşturulmuş; bu yapılırken yüzyıllardan beri kullanılan yazı sistemleri önce ıslah ya da reforma tabi tutulmuş, sonra ya yeni bir mahiyete büründürülmüş ya da topyekûn terk edilmiştir/ ettirilmiştir.

Türkistan coğrafyasında siyasi otoriteyi temsil makamına gelen Sovyetler Birliği, dille ilgili aldığı kararları hayata geçirmeye ve uygulamaya, bunların denetimini yapmaya ve bunları yaygınlaştırmaya tam destek vermek suretiyle gerekli katkıyı sağlamıştır. Bu çerçeveden bakıldığında meydana gelen bu değişiklikler, 1920-1940 arasını kapsayan ve genel anlamda bir dilin gelişim süreci için ihtiyaç duyulandan kısa zamanı gösteren yirmi yıl gibi bir sürede hem yeni dillerinin ihdas edilmesinde hem de bunların yazı dillerinin oluşturulması sürecinde üç ayrı alfabe ve onlarca imla taslağı üzerinde gerçekleşmiştir.

Sovyetler Birliği döneminde ihdas edilen, çeşitli ıslah ve reform dalgasından geçen diğer diller gibi Özbekçe de onların geçtiği süreçten geçerek 1917-1940 yılları arasında biçimlendirilmiş, nispeten kısa sayılabilecek bu süre zarfında pek çok değişikliğe uğramış; doğrudan ya da dolaylı olarak dönemin siyasi otoritesinin pek çok iradi müdahaleye maruz kalmıştır. Bu yapılırken toplumsal hayattaki köklü değişiklikler; halk diline yaklaşma gereği; eğitim ve öğretimin kit-

⁶ Osmanlı Türkçesi ve Çağatay Türkçesi.

leselleştirilerek yaygınlaştırılması isteği; dile yeni giren veya dilde ortaya çıkan yeni kelime ve mefhumlara karşılıkların bulunması ihtiyacı, dile müdahaleye zemin oluşturmuştur.

Aslında, sovyet coğrafyasında dile dair ıslahın, reformun ya da dil ihdas etmenin en önemli karakteri, bu köklü dönüşümlere gecikmeli olarak maruz kalmasıdır. Bu gecikme, doğal olarak yapılan düzenlemelerde aceleciliği ve buna bağlı olarak da kimi zaman bocalamayı, isabetsiz kararların alınmasını beraberinde getirmiştir. Bu isabetsizlik ve sil baştanlığın en önemli sebebi, dile yapılan müdahalelerde belli bir aşamadan sonra, kısa sürede kesin neticeler alma alışkanlığında olan devrimci siyasilerin inisiyatif almış olmalarıdır. Sonuç olarak çeşitli dil alanlarında⁷ yapılan tercihler, bu dillerde önemli değişikliklere sebep olmuş; onları hem bir birlerine hem de önceki hâllerine yabancılaştırmıştır.

Türkistan'da müstakil bir Özbek dili oluşturma arayışlarının 1919 yılında Çağatay Gürünci cemiyetinin yayımladığı bir dizi makaleyle başladığı söylenebilir. Bu cemiyet, sadece alfabe ıslahı ve Özbekçenin standart imlasının oluşturulmasını değil müstakil Özbek dilinin oluşturulması amacını güdüyordu.

Bu yönde ilk teşkilatlı girişim 1921 yılında Taşkent'te düzenlenen Birinci Ülke Özbek Dil ve İmla Kurultayında yapılır. Burada Özbekçenin ilk yazım kuralları belirlenir. İmla konusunda ilk resmî ve kalıcı düzenleme ise 3-9 Ekim 1923 tarihlerinde Buhara'da toplanan Orta Asya Türklerinin İmla Konferansında yapılır ve bunlar 12 Ekim 1923'te Türkistan Cumhuriyeti Maarif Komiserliğince onaylanır. 29-31 Kasım 1925 tarihleri arasında “Özbekistan’ı Öğreniş Komitesi” tarafından Semerkant'ta toplanan mecliste, harf meselesi gündeme gelir. Burada Y. Polivanov, Latin alfabesi lehinde bir bildiri sunsa da meclis, ıslah edilmiş Arap alfabesinin bazı eksiklikleri olmasına rağmen mükemmel olduğunu ileri sürerek Latin alfabesi tartışmasının gereksiz olacağı kararına varır. Bu meclis, Bakû'de yapılacak Türkoloji Kurultayına gidecek Özbekistan heyetini de belirler. [*Maarif ve Okutguçı*, 1925, Sayı: 9-10, s. 121-122]. Buradaki çalışmalar ve alınan kararlar, 26 Şubat 1926 tarihinde toplanan ve “Latin alfabesi” kurultayı olarak da bilinen Türkoloji Kurultayına hazırlık mahiyetinde düşünülebilir. Kurultaya Özbekistan'dan Halit Sait başkanlığında bir heyet katılır [Demirel, 1999: 29].

Eylül 1926'da düzenlenen ve daha ziyade imlâ ile ses uyumu konularının tartışıldığı toplantıdan sonra Özbekistan'daki millî yazıyı düzenleme hareketinin yerini, Orta Asya Türklerinin, sonra da bütün Türklerin alfabe ve imlâlarını birleştirme hareketi alır. Semerkant'ta 28-29 Mayıs 1927 tarihlerinde Özbekistan Halk Maarif Komiserliğince Kazakistan ve Kırgızistan temsilcilerinin katılımıyla düzenlenen Orta Asya Kurultayında dil ve iktisadi hayat bakımından birbirine yakın duran Orta Asya emekçileri için ortak bir alfabe tertip edilmeye çalışılır [*Maarif ve Okutguçı*, 1927, Sayı: 6, s. 39]. Burada ortak alfabenin terkinde esas alınacak genel ilkeler belirlenir.

Latin alfabesinin hangi kurumlar aracılığıyla hayata geçirileceğine ve kurumlaşmaya yönelik hazırlık dönemi, 1928 yılının başına kadar devam eder. *Maarif ve Okutguçı* dergisine gelen ve yeni alfabeyle ilişkin bir dizi sorudan oluşan mektuptaki “Neden Özbekistan'da numune olarak bir, iki gazete ve kitap bu alfabeyle basılmadı?” sorusuna “Bunun sebebi matbaalarımızda Latin harflerinin yokluğudur. Devlet neşriyatı bu harfleri temin etmek için harekete geçmiştir. Harfler gelir gelmez yeni alfabe komitesi ve İlmî Merkez tarafından okuma kitapları basılacaktır. Son günlerde birinci okuma kitabı yayımlandı.” şeklinde cevap verilir [*Maarif ve Okutguçı*, 1927, Sayı: 5, s. 51].

Elenge Dergisi.

1928 yılı, Özbekistan'da Latin alfabesinin yılı olur. Bu yıl, Özbek Yeni Elifba Merkez Komitesinin yayın organı olan *Elenge* dergisi, Latin alfabesiyle ve “Bütün dünya proloterleri birleşiniz!” şiarıyla yayımlanmaya başlar.

⁷ Yazım, sadeleşme, yazı diline esas teşkil edecek ağzın tespiti ve seçimi, alfabe içeriğinin düzenlenmesi vb.

Türkistan'da başlayıp Özbekistan'da devam eden, tamamlanamamış dil ıslahat ve inkılap sürecinin resmî yayın organı olarak hizmet eden Elenge dergisi, Özbekçeye uygulanan dil reform sürecinin takibini ve Özbekçenin müstakil dil hâline getirilişini göstermesi bakımından dikkate değerdir. “Özbek yeni elifbe merkezi komitesinin fikir tarkatğuçısı” “ayda bir tappır çıka turğan gözel sanat ve edebiyat cornalı” malumatı, derginin nerenin yayın organı olduğu, yayımlanma periyodu ve derginin mahiyeti hakkında bilgi vermektedir. Genellikle 22 ve üzerinde sayfa sayısıyla neşredilen derginin neredeyse her sayısında, yeni Özbek Latin alfabesi, bir tablo şeklinde kimi zaman ikinci kimi zaman da son sayfada yer almaktadır. 1928 yılının Şubat ayında yayımlanmaya başlayan Elenge dergisi, esas itibarıyla yeni Özbek Latin alfabesinin propagandasını yapar, halkı bu yeni yazıyla tanıştırır. Derginin ilk sayısında Batu (Mahmut Hadiyev) imzasıyla “Kanı, kim bar?” başlıklı makalesinden Elenge dergisini şöyle tasvir eder: “Elenge, edebî dergi; bunun sayfaları yeni eserlerle süslenmekte. ‘Elenge’, eski harflerimizin ve edebiyatın eski, zararlı ürünlerinin inkılap ateşinde yanıp kaybolduğunu ve yeni harflerde yeni eserlerin ışık saçtığını geniş kitlelere gösteriyor... İnkılapçı sanatkârları, kızıl kalemleri kendi çevresine davet ediyor [Batu, “Kanı Kim Bar?” Elenge, 1928, Sayı: 1, s. 7].

Elenge dergisi, yeni Özbek edebiyatına önemli ölçüde katkı sağlamıştır. Bunu sağlayan şair ve yazarlardan bazıları Shokir Sulaymon, Rahimali, Toshpo‘lat Sa‘diy (Yog‘du), Muzayyana Alaviya, A. Majidiy, Botu, Bekjon Rahmonov, G‘ozi Olim, Sobir Abdulla, G‘ayratiy, Jig‘oi, N. Rahim, Oltoy, G‘afur G‘ulom, Yashin, Hamid Olimjon, A. Alaviy, Xosiyat Tillaxon qızı, Oydin, Uyg‘un, Oybek, Mirtemir, elbek, Yo‘qsil, Shukur Sa‘dulla, Nasrulla Oxundiy, Hasan Po‘lat, Botir, Eminjon Abbos, Rafiq, Xolid Rasul, Roiq, Gulbek, Suboi, Kavkab (Husayn Shams), Y. E. Bertels, A. Uraziy, Shengeli, A. Sa‘diy, Y. Polivanov’dur [Sultonov, Imomov, 1967: 386].

Mayakovski’nin “Tovushning Boricha” manzumesi ilk olarak bu derginin nisan sayısında (1930) Oltoy’ın tercümesiyle yayımlanmıştır. Bunun yanı sıra Lev Tolstoy, Çehov ve M. Gorki’nin eserlerinin tercümeleri bu dergide muntazam şekilde yayımlanmıştır. Sovyet edebiyatının teorisi ve bunun uygulanmasıyla edebiyat eleştirisini muhteva önemli makaleler de Elenge dergisinde yayımlanmıştır. Bunlardan bazıları Prof. Şengel’in “Yozuvchi va Sinf”, Bertels’in “Chig‘atoy She‘riyatini Tekshiruv Metodi Ustida”, A. Sa‘diy’in “Adabiyotni O‘rganishda Marksizm Metodologiyasining Asosiy Masalalari”, “Proleter Adabiyoti Haqida Ma‘lumot”tır.

Dergiye gönderilen mektuplara verilen cevap metinleri çerçevesinde Özbek latin alfabesinin oluşturulmasında esas alınan prensipler, okullardaki öğrenim sürecine bunun getireceği faydalar, ülke genelinde alfabenin yaygınlaşması için yapılanlar, bu alfabeye basılan kitaplar ve bunların sayılarının artırılmasıyla ilgili çalışmalar hakkında okuyuculara bilgiler verilmiştir. Buna örnek teşkil etmesi bakımından Ahunbaba oğlu’nun yazdığı cevaptan yapılan şu alıntı dikkate değerdir: Hâlihazırda yeni Özbek elifbasıyla basılmış kitapların azlığı sebebiyle okuma cihetinde eski Arap elifbasında yazılmış kitaplardan istifade edilse de yeni yazılacak kitapların tamamen yeni elifbayla yazılması gerekiyor. Bununla ilgili alınan kararlar, bütün Bölge Maarif Şubelerine, bütün Maarif Komiserliği Merkez Eğitim Müesseselerine ve Bölge Yeni Elifba Komitelerine gönderildi [Ahunbaba oğlu, “Cavablar”, *Elenge*, 1928, Sayı: 2, s. 19-20].

Yeni Özbek yazı dilinin standartlarının belirlenmesinde hangi ağzın temel alanacağına ve edebî dille ilgili tartışmalara da derginin sayfalarında yer verilmiştir. Öncelikle Özbek edebî dilinin olmadığını iddia edenlere Batu, mevcut edebî dilin bundan sonraki Özbek yazı diline temel teşkil edeceğini söyler [Batu, “Til ve İmla Kanfirinsiya yekunleri”, *Elenge*, 1929, Sayı: 5, s. 2-3].

1920’li yıllarda Özbek edebî dilinin ne olduğu konusunda hararetli tartışmalar yaşanmıştır. Bu tartışmaları ve bunların neticeleriyle ilgili tespit ve değerlendirmeleri Abdulla Alevi şu şekilde anlatır: Ekim Devriminden sonra hararetlenen edebî dil meselesi bizde, Başkurt ve Kırgız

kardeşlerimize göre daha başka bir vaziyetteydi. Bizde önceden beri işletilip gelen edebî bir dil mevcut olup bu dilde Özbekistan'ın her yerinde anlaşılan edebî eserler yazılmıştı. Bundan Özbek halkınca anlaşılmayan mutasavvıf saray edebiyatı anlaşılmasın. Benim sözlerim çayhane ve mihmanhanelerde köylü ve aşağı tabakalar tarafından sevilip okunan, okunup söylenen edebiyat hakkındadır. Özbekistan'ın bütün köylerinde, çayhâne ve mihmanhânelerinde Ebu Müslim, Pehlivan Ahmet, Köroğlu gibi kahraman romanlarını görmek mümkündür. Bunların hepsinin dilleri bütün Özbeklerce anlaşılır idi. Ekim İnkılabı'ndan sonra bu dil, yeni tabir ve lûgatlerle zenginleşmeye ve günden güne sadeleşmeye başladı. Bugün bu dil, Özbeklerin edebî dilidir ve kendinin sadeliği sayesinde başka Türk-Tatar halklarınca da anlaşılabilir. Bugün bu dille güzel edebî eserler yazılmaktadır. Eğer ıstılah meselesi de hâledilirse ilmî eserler de yazılabilecektir [A. Alevi, Tilimiz Toğrısında Bir İki Söz, *Elenge*, 1928, Sayı:2, s. 9-10].

Özbekistan'daki alfabe işlerinin yoluna konulma sürecine hizmet etmesi amacıyla yayımlanan *Elenge* dergisi 1930 yılında kapatılmıştır.

Kaynaklar:

1. Batu (1928). *Özbekistan Yengi Elifbe Merkezi Komitası Birinci Pilinümining Yeküni. Elenge. 3-4.*
2. Demirel, Ö. F. (1999). *Türkoloji Kongresi ve Theodor Menzel. 1926 Bakû Türkoloji Kongresinin 70. Yıl Dönümü Toplantısı, TDK.*
3. Ercilasun, A. B. (1993). *Dilde Birlik. Ecdad.*
4. Ergin, M. (1962). *Türk Dil Bilgisi. Bayrak.*
5. Kırımlı, H. (1996). *Kırım Tatarlarında Millî Kimlik ve Millî Hareketler (1905-1916). TTK.*

